wolnelektury.pl

Jonas
Biliūnas

Įvairūs apsakymėliai

Ta lektura, podobnie jak tysiące innych, jest dostępna on-line na stronie wolnelektury.pl.

Utwór opracowany został w ramach projektu Wolne Lektury przez fundację Wolne Lektury.

JONAS BILIŪNAS

Įvairūs apsakymėliai

Lazda

(Mano draugo pasakojimas)

Sodžius, Prisiminimai

Dabar gimtasis mano sodžius stovi ant kalnelio netoli Šventosios — plikumoj, po kurią vėjas smėlį nešioja; tik iš žiemių šalies tęsiasi nuo jo toli toli kai, ir iš šonų kur ne kur išmėtyti nedideli jauni pušynėliai. O dar nelabai senai, mano atminime. Visas šitas sodžius miškuose paskendęs niūksojo. Už miškų, pačiu Šventosios pakraščiu, tarp išmėtytų liūnų[1], tęsėsi skarotais ąžuolais apaugusios puikios žmonių pievos, lankomis vadinamos. Pievos ir dabar tebėra tokios gražios, kaip pirma; bet miškų, kurie aplinkui buvo jas juosta apjuosę, jau senai nebėra. Išnyko jie, kaip pasaka, kurią mes paaugę užmiršėme, kuri tik tik dar plasta mūsų omenėje[2] kaip tolimas viliojamas paveikslas.

Tie dideli puikųs miškai buvo „mūsų" pono...

Sodžius, Ponas

Nesijuokit, kad pasakiau: mūsų. Ir aš seniau nesuprasdavau, kodėl tą poną mano tėvas mūsų ponu vadindavo, nors jis gyveno toli nuo mūsų" — už dviejų mylių. Paskum supratau, kad jam tai mano baudžiavą nešė, ir todėl tėvas senu papratimu visų ponu jį vadino. Gal ir turėjo tiesą jį taip vali, nes ilgus metus ponas varžė mūsų sodžiaus mes dėl ganyklų ir miško. Saugoti miškui buvo pristatytas girininkas, kuris visai prie sodžiaus dideliuos apgriuvusiuos namuos, pačioj pamiškėj, gyveno. Dažnai tasai girininkas mėgdavo skųsti mus ponui ar mano tėvui, kuo arčiausiai gyvenančiam, dažniausiai tekdavo išklausyti pono grūmojimų.

Negaliu užmiršti vieno atsitikimo...

Atvažiavo kartą ponas mūsų sodžiun savo miškuose medžiotų, atvažiavo su daugybe svečių ir nemaža prišaudė tą dieną stirnų, kiškių ir paukščių. Visa šitoj žvėriena gulėjo ant pačio kelio prie girių linko trobos. Mes, maži dykaduoniai, nekviečiami: įlėkėm ten ir ištolo krapštinėdami nosis, žiopsom į žvėris ir į ponus. O ponai jau sėdėjo ratuos ir rengės važiuoti. Mano tėvas netoli ant skiedryno dirbo akėčias[3] ir taip pat buvo beeinąs pažiūrėti, bebeeidamas išgirdo, kad girininkas pradeda skųsti ponui sodiečius už ganyklas, ir išsigandęs užsiglaudė už daržinėlės galo.

— Pašaukit man kokį nors mužiką! — suriko iš vežimo ponas.

Girininkas pasakė, kad čia pat yra mano tėvas.

Sodžius, Ponas, Girininkas

Tėvas išgirdęs, kad jį mini, ir turbūt matydamas, kad nebegalės išsisukti, išlindo iš kitapus daržinėlės, nusijėmė už šimto žinksuių kepurę ir visas susilenkęs, išsigandęs ir nelaimingas puolė ponui rankos bučiuoti. Ponas nesavu balsu pradėjo šaukti ant tėvo, kad jį ir visą sodžių ubagais paleisiąs. Pabalusiom lūpom ir drebančia širdimi žiūrėjau į tą reginį ir mačiau, kokiu džiaugsmu nušvito girininko veidas ir kaip svečiai buvo vieni pasigailėjimo, kiti paniekinimo pilni. Parėkavęs ir neklausydamas tėvo pasiteisinimų, ponas sudrožė arkliams ir nudardėjo.

[1] *liūnas* — samanų pluta. [przypis edytorski]
[2] *omenėje* — atmintyje. [przypis edytorski]
[3] *akėčias* — siaura žemės juosta. [przypis edytorski]

Tėvas pastovėjo kokį laiką be kepurės, paskum[4] pašaukė mane ir visas sujudintas, drebėdamas iš apmaudo, paliepė: — Lėk paupėn, pažiūrėk, argi ištiesų piemenys pono miške galvijus gano?

Pasispardydamas nulėkiau su draugais ir radau galvijus kuo ramiausiai besiganančius savose lankose, o piemenis kerėplą mušančius[5]. Sugrįžęs namo visa papasakojau tėvui. Nieko neatsakė, tik galvą palingavo.

Bet motina, išgirdusi, kad piemenys nekalti, išmėtinėjimo balsu tarė: „Ar nesakiau? Koks ponas, toks tarnas — tik priekabių[6] ieško".

— Nepyk, motin, geras mūsų ponas — atsakė tėvas ir, kaip visados, liūdnai tyliai nusijuokė.

— Gana jau, gana — nekantriai atkirto motina — ar užmiršai, kaip vargino žmones? Atameni [7] lazdą? ...

Motina, Teisybė, Lazda

Turiu pasakyti, kad mano motina, nors niekados blogo žodžio ant ponų nepasakydavo, bet ir malonės didelės neturėdavo. Dažnai atsimindavo senuosius laikus ir atsitikimus, kuriuos mums pasakodavo, ir jos balse visados skambėdavo apmaudo styga už nuoskaudas, kurias žmonės po ponais iškentėjo. Tėvas visados kai pir mėgindavo užstoti ponus prieš motiną, bet darydavo tą taip nedrąsiai ir taip liūdnai ir visados nusijuokdavo, kad jo žodžiuose daugiau galima buvo matyti pasijuokimo, nekaip teisybės ir persitikrinimo[8].

Bet motiną tie tėvo užtarimai kartais erzindavo, ir jinai dažnai primindavo: „Gana jau, gana, tėvai!... ar atameni lazdą?"

Tėvas nieko ant to neatsakydavo[9], nusijuokdavo tik liūdnai ir pajėmęs knygą pradėdavo visiems balsu skaityti Kristaus gyvenimą.

Ilgai negalėjau suprasti, apie kokią tai lazdą motyna minėdavo tėvui ir kodėl tėvas užstodamas ponus visados taip liūdnai nusijuokdavo. Bet kartą jisai pats mums apie tą papasakojo.

Dumbrauckas

Kartu su minėtuoju mūsų pono girininku gyveno tuos pačiuos namuos Dumbrauckas. Buvo tai senas aukštas žmogus, jau visai žilas ir vienui vienas, be šeimynos. Vedęs jis niekados ir nebuvo, sūnų tačiau jau suaugusį turėjo. Bet tasai sūnus gyveno kažin kur Rusijos gilumoj ir pas tėvą labai retai prišliaukydavo[10]. Sakydavo, kad Dumbrauckas kitados buvęs labai turtingas, bet visus savo dvarus kartomis[11] pralošęs. Kiek tame buvo teisybės, sunku atspėt. Tiek tik yra žinoma, kad mano tėvo atminime jis patapo pas mūsų poną prievaizda. Baudžiavai išnykus, Dumbrauckas nustojo vietos ir kažin kodėl apsigyveno mūsų sodžiuj pas girininką. Ilgus metus jisai čionai nesijudindamas išbuvo; beveik niekur neišeidavo, amžinai savo kambarėly: arba vaikščiodavo arba sėdėdavo už staliuko prie pačio[12] lango. Mes, maži vaikai, matydami ištolo už lango jo žilą galvą visados kone ant vienos vietos, žiūrėdavom į jį; kaip į kokią ypatingą, mums nesuprantamą ir nelabai gerą žmogybę ir bijodavom prie jo prisiartinti.

Gal Dumbrauckas būtų ir numiręs tame savo lizde pas girininką, jeigu ne pašalinės[13] aplinkenybės.

Gaisras, Dumbrauckas

Reikia žinoti, kad mūsų pono galybė ir turtai vis ėjo mažyn. Gražius miškus aplink mūsų sodžių per keletą metu žydai išpirko, žmonės iškirto, suvežė paupėn ir sieliais išgrūdo Šventąja toliau. Liko vieni lydimai, šakomis užversti. Kažin koks mūsų sodžiaus juokdarys vieną kaitrią vasaros dieną vežė iš paupės per lydimus vežimą šieno ir įsigeidė pypkę užsidegti; bedegdamas pypkę uždegi ir sudžiūvusias šakas. Vienu akies mirksniu kilo liepsna ir visi lydimai išpleškėjo... Būtų kartu ir visas sodžius supleškėjęs, jeigu nebūtų subėgę žmonės su šakėmis ir grėbliais. Po dviejų valandų prie sodžiaus gulėjo plati lyguma, pajuodavusi, degėsiais pakvipusi: ją paskum sodžius už pačius niekniekius nuo pono atpirko.

---

[4] *paskum* — po to, vėliau. [przypis edytorski]
[5] *kerėplą mušti* — tokį vaikų žaidimą žaisti. [przypis edytorski]
[6] *priekabė* — priežastis, pretekstas prikibti. [przypis edytorski]
[7] *Atameni* — atsimeni. [przypis edytorski]
[8] *persitikrinimo* — įsitikinimo. [przypis edytorski]
[9] *nieko ant to neatsakydavo* — dabar: nieko į tai neatsakydavo. [przypis edytorski]
[10] *prišliaukydavo* — apsilankydavo. [przypis edytorski]
[11] *kartomis* — kortomis. [przypis edytorski]
[12] *pačio* — paties. [przypis edytorski]
[13] *pašalinės* — kitos, išorės. [przypis edytorski]

Tokiu būdu su miškais kartu pasibaigė ir pono galybė; jo grūmojimų sodžius daugiau nebebijojo. Girininkas buvo jau nebereikalingas. Kaip tyčia, ir namai, kuriuose gyveno, visai baigė griūti: pro lubas varvėjo vanduo, pro sienas švilpavo vėjas... Ir vieną gražią dieną girininkas išnyko iš mūsų akių. Dumbrauckas irgi turėjo kraustytis. Nežinau, ar jis kreipėsi į mano tėvus, ar tėvai jam pasiūlijo, tik Dumbrauckas apsigyveno pas mus seklyčioj. Kokiomis sąlygomis apsigyveno, nežinau. Tik atgabeno pas mus jo mažą staliuką, keletą knygų ir karvę — daugiau nieko.

Dumbrauckas, Kalbos pamokos

Ir vėl ištisas dienas pradėjo Dumbrauckas vaikščioti po seklyčią iš vieno galo kitan arba sėdinėti už staliuko prie lango. Išgyveno jisai pas mus dvejus metus ir — dėl manęs visai netikėtai — paliko[14] mano mokytoju. Padavė man rankosen[15] didžiausią lenkišką knygą, atsistojo prie manęs ir liepė skaityti: jisai visą dieną stovėjo, aš visą dieną skaičiau. Ir taip visą vasarą ir žiemą. Sunkiai būdavo man su tąja lenkiškąja kalba: buvau šveplas, ir daugelio žodžių visai negalėjau ištarti. Bet mano mokytojas buvo be pasigailėjimo: spirdavo visaip lankstyti liežuvį, bent po šimtą kartų kartoti tą patį žodį — net mane visą prakaitas išmušdavo ir turėdavau akis pilnas ašarų. Matydavau, kaip Dumbrauckui virpėdavo piratai — taip ir norėdavo nusitverti man už ausies arba suduoti per nosį. Pažinau tuos jo pirštus! Buvo tai prievaizdos pirštai — kieti kaip geležis. Bet išgirdus, kad jisai išvažiuoja iš mūsų, nėr žinios kodėl, man omai[16] rados liūdna, gaila jo. Buvo tai rudenį. Atvažiavo iš kažin kur toli nepažįstamas „šlėktūnas* ir išsivežė jį.

Dumbraucko palikimas

Atsisveikindamas Dumbrauckas paliko man staliuką, o tėvui, kaipo senam, atidavė savo seną obelinę lazdą.

— Tau, Juozapai, palieku atminimui, savo lazdą — tarė Dumbrauckas tėvui.

— Dėkui, ponaiti — atsakė susigraudinęs tėvas — kažin, ar bepasimatysma kada?!...

Dumbrauckui išvažiavus, tėvas ilgai vartė savo rankose lazdą. Vartydamas pradėjo liūdnai šypsoties.

Paskum pakėlė į mus savo akis ir netikėtai paklausė: „Ar žinot, vaikai, ką man šitoj lazda primena?"

Mes visi sužiurome.

Tėvo pasakojimas

— Tai jau seni laikai — pradėjo jausmingu balsu tėvas — labai seni. Mudu su motina dar buvova[17] jaunu: jūsų visų ir aut svieto[18] dar nebuvo — tik Mykolas vienas buvo gimęs. Pasitaikino tada kaip tik blogi metai, duonos maža, dirvos ir pievos išdžiūvo. O turėjom ne tik sau, bet ir ponui dirbti. Ir eidavom dirbti už dviejų mylių — pačian Burbiškin[19]. Nusivariau kartą rudenį Burbiškin jaučius pūdymo[20] arti. Nedaug ką galėjau su savim pasiimti: sau įsidėjau krepšelin duonos su druska, jaučiams — keletą saujų senų pelų[21]; daugiau nieko kita nebuvo. O reikėjo tris dienas atidirbti. Man beariant pasibaigė pelai, imti vėl — nėra iš kur; pasiganyti negalima — užginta. Mano jaučiai visai prisivarė, kojų nebepavelka, o dar visą dieną arti! Sustabdžiau pietums jaučius, atsisėdau ant ežios ir valgau išsiėmęs iš krepšelio sausą duoną su druska. Valgau, o mano jaučiai tokiomis godžiomis akimis į mane žiūri. Taip man jų pagailo, kad valgyti nustojau. Ir mano krepšely tik trupiniai belikę. Supenėjau tuos trupinius jaučiams ir apsidairiau aplinkui: čia pat netoli gulėjo sugrėbstyti kupečiai pono dobilų.

Ir atėjo man tada galvon bloga mintis — taip, kaip jums jauniems dabar kartais atsitinka — dirbu ponui, tad kodėl negaliu pono žole jaučių pašerti?

Tėvo pasakojimas, Lazda

Atsikėliau nuo ežios[22] ir priėjęs kupetį pasiėmiau mažą dobilų kuokštelę. Prinešiau tą kuokštelę jaučiams ir iš rankos šeriu; o jaučiai taip gardžiai ir godžiai ėda, kad žiūrint į juos ir man pačiam gera pasidarė. Tik ūmai pajutau, kad kažkas kietu daiktu taip skaudžiai sudavė man per nugarą, kad pasverdėjęs pargriuvau ant žemės: net mano jaučiai pašoko iš vagos ir norėjo su arklu bėgti. Apsvaigęs pakėliau nuo žemės akis ir pamačiau priešais mane Dumbraucką su lazda rankoj.

---

[14] *paliko* — liko. [przypis edytorski]
[15] *rankosen* — į rankas. [przypis edytorski]
[16] *omai* — staiga. [przypis edytorski]
[17] *buvova* — buvome. [przypis edytorski]
[18] *ant svieto* — pasaulyje. [przypis edytorski]
[19] *pačian Burbiškin* — į pačias Burbiškes. [przypis edytorski]
[20] *pūdymas* — besiilsintis dirbamas laukas. [przypis edytorski]
[21] *pelai* — varpų, šiaudų liekanos kuliant. [przypis edytorski]
[22] *ežia* — rėžio ar lauko riba. [przypis edytorski]

— A tu, urevotai! Tau vogti, vogti!... — šaukė Dumbrauckas, pildamas man lazda per nugarą.

Matydamas, kad aš nebekrutu, pakėlė mane viena ranka nuo žemės ir paspyręs koja numetė vėl... Atsitekėjęs pramerkiau akis ir pamačiau savo jaučius netoli manęs stovinčius: jie atgręžę savo sprandus stebėjos į mane... Tik gyvas parsivariau namo ir tris savaites išgulėjau lovoj...

Tėvas nutilo. Mes sėdėjom ant savo vietų, kaip įbesti. Niekas neatsiliepė; tik mano sesuo akimis, pilnomis ašarų, paklausė: „Tėvėl, ar šitas Dumbrauckas kur pas mus gyveno?"

— Šitas — atsakė tėvas — tik nereikia ant jo pykti; jį patį maišto metais kazokai taip buvo primušę, kad tris mėnesius visas kraujuos išgulėjo...

— O ar žinot, vaikai, kokia lazda jisai mane tada mušė? — paklausė jau Šypsodamos tėvas — šita! ...

Mes visi krūptelėjom ir išskėtėm akis: tėvas, pakėlė ranką ir rodė mums lazdą, tą pačią lazdą, kurią Dumbrauckas paliko jam atminimui.

Vyresnysis brolis priėjo prie tėvo, paėmė iš jo rankos lazdą, pavartė ją, pavartė, tartum ką savo galvoj svarstinėdamas, paskum numetė atžagaria ranka[23] į malkas ir dusliu balsu tarė: „Sudeginsim ją, tėvel..."

Tėvas, Vaikai, Lazda

— Ne, ne, vaikai — atsakė maloniai tėvas — tegu šitoji lazda lieka tarp jūsų; į ją žiūrėdami, atminsite. kad ir jūsų tėvai skaudžiai buvo baudžiami. Atsimindami tą, nepyksite, kad ir mudu su motina jums kartais žabeliu suduodavova[24]. Darydavova [25] taip dėl jūsų pačių gero... Gal ir mus ponai baudė dėl mūsų gero?...

— Gana jau, gana, tėvai — atsiliepė motina — gal nuo tos lazdos ir ligą gavai... Mes savo vaikų taip nemokom.

Tėvas liūdnai nusišypsojo ir pasiėmęs knygą įsikniaupė skaityti.

Ta lazda, kiek žinau, ir dabar pas brolius tebėra. Guli jinai ant lentynos klėty ir niekas jos neliečia.

J. B-nas.

Niūronyse. 17. v. 1906.

Ubagas

Lietuva, Gamta, Sugrįžimas

Parvažiavęs iš užusienių Lietuvon, gulėjau vieną gražią pavasario dieną pas brolį ant gonkelio[26] ir traukiau silpnon krūtinėn pakvipusį nuo sužidusių medžių orą. Malonus vakarių vėjelis, šlamėdamas medžių lapais, pūtė tiesiai man kakton, glostė plaukus ir veidą, tartum senai manęs pasiilgęs, ištroškęs. Klausiaus, kaip sodne raiboja gegutė kukuoja, linksmai luputis tutuoja, gėriau pavasario kvapą ir klajojau akimis Šventosios pakraščiais, kur gražios jievos žydi, kur naktimis lakštingalos skamba... Visur graži prigimtis, bet savajame krašte jinai maloni, brangi, graudina širdį. Dabar suprantu, kodėl kareivis, savajan sodžiun pargrįžęs, su ašaromis puola ant kelių žemės bučiuoti. Graudu buvo ir man, nors ne kareiviu pargrįžau tėvynėn.

Ubagas

Kažin ko dirstelėjau šalin ir pamačiau takeliu ateinantį žilą senelį. Iš už statinės tvoros negalėjau į jį gerai įsižiūrėti, negalėjau net pažinti, ar tai buvo ubagas, ar taip sau žmogus, nes ėjo nepasiramsčiuodamas, ne taip, kaip ubagai moka eiti.

Priėjęs į vartelius apsistojo bailiai, kaip ir nedrįsdamas jų atidaryti, paskum pamatęs mane gulintį dar labiau nusiminė ir drebančiu balsu paklausė: „Ar galima čia įeiti?"

— Galima, galima — atsakiau stebėdamasis — labai prašom.

---

[23] *atžagaria ranka* — atmestinai, nerūpestingai. [przypis edytorski]
[24] *suduodavova* — suduodavome. [przypis edytorski]
[25] *Darydavova* — darydavome. [przypis edytorski]
[26] *gonkas* — priebutis, veranda. [przypis edytorski]

Senelis drebančiom rankom atidarė vartelius ir įėjo kieman. Buvo tai ubagas. Teisybė, neturėjo jisai didelių lazdų geležiniais galais su ilgais botagais, nebuvo toksai drąsus, kaip dažnai esti drąsūs mūsų ubagai. Bet tai buvo ubagas, nes nešės pasikabinęs ant pečių krepšį, teisybė, visai dar dyką[27].

Užlipęs ant gonkelio senelis vėl bailiai apsistojo, nežinodamas kur dėtis.

Kadangi troboj nieko nebuvo — visi buvo išvažiavę bulbių sodinti ir aš vienas namie atlikau — paprašiau senelio sėstis ant gonkelio. Atsisėdo ir palenkęs galvą pradėjo kalbėti poterius..

Ubagas, Malda

Nežinau kodėl man pasirodė, kad ir poterius jisai kalba ne taip, kaip ubagai pripratę[28] yra kalbėti. Buvaunas ubagas kad kalba, tai kaip žirnius beria arba vėl kalba giedančiu gailestingu balsu, kur reikia, pratęsdamas ar nuduodamas, šitasis gi senelis kalbėjo visai taip, kaip kalba žmogus nelaimingas — tyliai, lūpom drebančiom; vietomis jis visai nebegalėjo kalbėti, tartum jam kas kvapą gniaužė: mačiau tik, kaip jo lūpos dar labiau drebėjo, virpėjo; jo balse keletą kartų, visai rodės netikėtai, taip skaudžiai suskambėjo apmaudos ir baisios nelaimės styga, kad mane visą šiurpas paėmė. Į jį žiūrėdamas pamačiau, kaip per raukšlėtą išdžiūvusį jo veidą rieda gailios karčios ašaros...

— Ko tamsta raudi? — paklausiau nemandagiai senelio, kada jisai pabaigė melstis.

Pakėlė į mane raudonas nuo ašarų be blakstienų akis ir norėjo kažin ką pratarti, bet žodis neišėjo iš burnos, tik skaudžiai sudrebėjo lūpos. Aš krūptelėjau: jo veidas pasirodė man matytas, tik kur ir kada, negalėjau atsiminti.

— Kaip neraudoti? — tarė atgal senelis — sunku pakiemiais pirmą kartą vaikščioti.

— O iš kur tamsta? — paklausiau nustebęs.

— Iš Pavarių. Petras Sabaliūnas... gal tamsta atameni[29]?

— Dėdė Petras!? — surikau, ūmai pažinęs sėdintį priešais mane žmogų.

Atsirėmiau alkūne pagalvių ir nustebusiom akim žiūrėjau į senelį. Kaip tai? Petras Sabaliūnas, kurį iš pat mažumos pažinojau, kaipo turtingą pasitūrintį žmogų, kursai buvo geriausiu mano tėvų kaimynu ir bičiuliu, dabar ubagas?

Prisiminimai

Visokios nelaimės aplanko žmogų šioje ašarų pakalnėje, bet toksai atsitikimas, ūmus[30] ir netikėtas, man buvo visai nesuprantamas. Teisybė, kai mano tėvai numirė, Petras Sabaliūnas nustojo mūsų namus lankęs, ir aš, išvažiavęs mokytis, kokį 15 metų jo iš arti ir nemačiau; bet parvažiuodamas retkarčiais savo tėviškėn, visados girdėdavau, kad Petras Sabaliūnas gyvenąs, kaip gyvenęs, gerai ir laimingai, kad savo dvi dukteris jau išleidęs už vyrų ir vienų bičių kiekvienai davęs po dvidešimtį kelmų...

Petro Sabaliūno istorija

Reikia paminėti, kad Petras Sabaliūnas labai mylėjo bites. Gyveno jisai vienasėdy, už dviejų varstų nuo mūsų sodžiaus, pačioj pamiškėj, žemės jo buvo nekiek, bet bičių daugybė. Vienų savų kelmų namie turėjo arti šimto; kita tiek pas savo kaimynus su bičiuliais. Keletas tokių kelmų buvo ir pas mano tėvus. Atamenu, kaip mes, maži vaikai, džiaugdavomės, pamatę Sabaliūną su savo šeimyna ateinantį: kaip tik Sabaliūnas vasarą pasirodydavo, žinodavome, kad bus bičkuopis, ir kad kiekvienas gausime nuo dėdės Petro po nemažą kvepiančio medaus korį. Ir gaudavome! Sabaliūnas mažus vaikus mylėjo ne mažiau, kaip bites; užtatai per bičkuopį jisai netik biltėmis, bet ir vaikais būdavo apspitęs[31]. Ir stebėtina! Bitės niekados jo neliepdavo. Kalbėdavo jisai apie bites, kaip apie kokį šventą, labai brangų žmogui daiktą, ir visados tvirtindavo, kad bitės tada tik sekas ir esti geros, kada bičiuliai nešykštūs ir vienybėj gyvena, kada ir kitiems jų nepavydi. Todėl kiekvienam pasitaikusiam žmogui niekados nepamiršdavo medaus duoti...

Toks tatai buvo žmogus Petras Sabaliūnas. O dabar sėdėjo priešais mane ubagas, su krepšiu.

— Tai tamstos gal namai sudegė ar žemės nebeturi? — neiškentėjau nepaklausęs.

— Tebėra ir namai, ir žemė...

— Tai kodėl gi tamsta kalėdoji[32]?

— Sūnus išvarė... — tik ištarė senelis ir karčios ašaros pradėjo riedėti iš akių.

---

[27] *dyką* — tuščią. [przypis edytorski]
[28] *pripratę* — įpratę. [przypis edytorski]
[29] *atameni* — atsimeni. [przypis edytorski]
[30] *ūmus* — sukrėčiantis. [przypis edytorski]
[31] *apspitęs* — apstotas iš visų pusių. [przypis edytorski]
[32] *kalėdoti* — čia: elgetauti. [przypis edytorski]

Supratau... sūnus... Atsiminiau, kad Sabaliūnas turėjo sūnų vienatūrį, su manim vienametį; atsiminiau, kaip su tuo sūnum dar lakstydavova per bičkuopį už rankų susitvėrus, medų iš korių čiulpdamu... Tai buvo mano mažų dienų draugas, su kuriuo paskum niekados nebesusieidavau...

— Tai tamstos sūnus gal jau savų vaikų suslaukė? — paklausiau.

— Turi bent trejetą — drebančiom lūpom atsakė senelis — jau ketverti metai, kaip jam visa atidaviau. Nieko taip ir negailiu, kaip jo vaikų... Taip juos mylėjau!... Išsigandę, išplėstomis akelėmis lydėjo mane, kaip ėjau iš kiemo... O gal ir jie kada nors taip varys iš namų savo tėvą... Ir senelio akyse vėl pasirodė ašaros.

— Ar tamsta į savo dukteris nesiglaudei?

— Kur man į jas glaustis! Turi jos savo vyrų tėvus dar gyvus — tegul tik juos moka mylėti. Nėra tenai man vietos. Žinai, senas žmogus visur nemalonus...

— Argi visur?...

— Ee... Ar neatameni tamsta senų žmonių pasakos? ... Įsodino kartą sūnus žilą tėvą į rogeles ir veža iš namų, o jo mažas vaikas paskum bėga. Atavežė miškan, išvertė senį po pušimis, o rogeles šalin numetė. Ir eina namo. Bet mažas vaikas nutvėrė jį už rankos, neleidžia ir prašo: „Tėveliuk, tėveliuk, kam rageles palikai? Aš neturėsiu kuo tamstos čionai atvežti...“". Matai: ne senelio, tik rogelių pasigailėjo. Tai ne pasaka, bet tikra teisybė: ne vienas išaugęs norėtų kuo greičiausiai savo tėvus iš namų išvežti, tik nedrįsta arba gėdžias. Bet atsiranda tokių, kurie ir gėdos neturi...

— Na tamstos bitės? — atsiminiau paklausti.

— Tai... baigia jau nykti — tik penki kelmai beliko: kur namuos vaidai, ten bitėms nevieta.

— Tai kur tamsta dabar gyveni?

— Niekur... Kaip išvarė, krepšį užmovęs, tai pats nepajutau, kaip čionai atėjau... Vis gausiu vietelę pas kokį... Kampininkėlį[33]... Nedaug man raikia...

Supratau, kad negražu taip žmogų klausinėti, tik gurdinti[34]... Atsiminiau, kad reikia jam ką duoti ir pajutau, kaip mano veidas visas užkaito. Nieko prie sau[35] neturėjau; niekuo negalėjau atsilyginti tam seneliui, kuris tiek kartų man mažam buvo davęs pilnus medaus korius, kuris meduitom[36] savo rankom ne kartą glostė man mažam galvą...

Duonos kąsnis

Atsikėlęs susiieškojau peilį ir įėjau kamaron; iš ten išnešiau didelę duonos riekę.

— Atleisk man tamsta, kad niekuo negaliu tamstai padėti — kalbėjau visas išraudęs, duodamas seneliui duonos riekę.

Nulenkė žemai žemai žilą galvą, kaip ir slėpdamas nuo manęs savo veidą, padėkojo drebančiu balsu ir drebančiom rankom paėmė duoną: peržegnojo ją ir įdėjo krepšin.

Mačiau, kiek skausmo, kiek jausmų sukėlė jo kratinėje tas pirmasis duonos kąsnelis, iš svetimųjų išprašytas. Sumišęs, nežinodamas, ką besakyti, vėl pradėjau — visai ne vietoj — atsiprašinėti senelio, kad niekuo negaliu jam padėti: jaučiau, kad dalį amžinos vaikų kaltės ir aš savyje nešioju.

— O kuo tamsta man padėsi? Aš nieko daugiau nuo tamstos negaliu reikalauti — atsakė jau ramiu balsu Sabaliūnas, net ir man ramiau rados — mano dienos neilgos, suskaitytos[37] , o daug man nereikia... Pragyvensiu...

— Girdėjau, ir tamsta sergi? — paklausė jisai mane.

— Sirginėju... — atsakiau — atvažiavau tėvynėn pasiilsėti.

— Pasitaisysi čionai, po pušynėlius vaikščiodamas — padrąsino mane senelis — šitą ligą tamsta miestuose gavai; tai nuo mokslo ir dulkių... Kad kuniguos būtum ėjęs, gal dabar sveikas būtum... Bet Dievas ne kiekvienam Dvasią šventą duoda, kad ir mokytam...

Taip kalbėdamas, senelis lingavo savo žilą galvą. Paskum atsisveikino su manim ir išėjo iš kiemo. Girdėjau, kaip už vartelių pradėjo balsu melstis už šavo prietelius ir geradarius...

J. B-nas.

---

[33] *Kampininkas* — neturtingas, bežemias ar mažažemis žmogus. [przypis edytorski]
[34] *gurdinti* — varginti. [przypis edytorski]
[35] *prie sau* — prie savęs. [przypis edytorski]
[36] *meduitom* — meduotomis. [przypis edytorski]
[37] *suskaitytos* — čia: suskaičiuotos. [przypis edytorski]

8. VI. 1906

Niuronys

Svečiai

I

Vakaras, Kelionė namo

Jau artinos vakaras, kaip iš už kalnelio ant vieškelio pasirodė aukštas jaunas žmogus su maišeliu ant pečių. Nors jo veidas buvo pajuodavęs ir išdžiūvęs, visas kūnas pavargęs, bet ėjo graitai, skubėdamas; retkarčiais apsistodamas giliai traukė savo krūtinėn orą ir dūsavo taip, kaip dūsauja žmogus, vargą vargti pabaigęs, iš baisaus sapno atbudęs; jo akys, jausmo pilnos, švietė džiaugsmu neapsakomu. Priėjęs į kryžių sustojo, pasidėjo maišelį ant akmens ir tyliai ilgai atsiduso: malonus šiurpas perlėkė per visą jo kūną, ir širdy taip romu ir gera rados. Visas išsitempęs, ištiesdamas rankas, žiūrėjo aplinkui, tartum šitą juodą žemę norėjo apimti ir į savo širdį priglausti. O saulė jau leidos ir, išlindus iš po debesio, paskutinį kartą nušvietė apylenkę. Nebetoli pakalnėj sumarguliavo krūvon susimetęs miestelis. Keleivio širdis nebeištūrėjo: apsipylęs ašaromis puolė ant kelių ir ėmė bučiuoti kryžių ir juodą dar drėgną pavaserio žemę...

— Dieve, nejaugi tai ne sapnas? Nejaugi aš vėl namie, savajam krašte? — šnibždėjo lūpos, virpėjo širdis.

Taip, jis namie, vėl savuosius laukus mato, jųjų oru kvėpuoja. Šitai už upės jo gimtasis miestelis: tenai jo Marytė gyvena, jam du sūnus ūgdžia[38]... Gal jau abu dideli, laksto ir savo tėvelio pareinančio laukia? ... Greitai juos visus pamatys!... O užupernai iš čia eidamas nebesitikėjo šios šalies ir artimųjų išvysti...

Karas, Praeitis, Prisiminimai

Taip susijaudino, kad toliau eiti nebegalėjo. Atsisėdo po kryžium, ir netolima baisi praeitis, kaip šmėkla, stojo jam akyse. O, kolai gyvęs, tos praeities neužmirš! Ilgai tampys jo gįslas sužeistųjų draugų vaitojimai[39]. Žuvusiųjų kraujas; ilgai, kaip pragaro aidas, skambės jo širdy visos karo baisenybės. Kiek jisai per tuos dvejus metus matė, ką atjautė! Kai jį iš namų paėmė, kaip mirtin vedamas ėjo; kai įstūmė kareivių prikimštan vagonan, jo protas apsvaigo, atšalo jausmai. Ištisas dienas ir naktis, kaip koksai gyvulys, vežamas, kvėpavo troškiu svaiginančiu oru, matė ligas ir ašaras, girdėjo kareivių keiksmus, traukinių dundėjimą ir jo galvoj nyko supratimas to, kas buvo ir kas yra. Jam regėjos, kad visas jo pirma buvusis gyvenimas: šalis, kur gimė ir augo, mažos dienos, kada bandą ganė, jaunimas ir dainos, broliai ir sesers, pati ir vaikai — tai tik gražus sapnas, daugiau nieko, kad to visa ir būti nebuvo. Jam regėjos, kad jį jau ilgus metus tame troškiam vagone veža ir veš begalo ... Tik pirmasis Marytės laiškas, vėl senąji supratimą jam sugrąžino ir atgaivino jausmus. Gavo jisai tą laišką jau gale... ligonbuty[40]. Sunkiai sužeistas kietam patale gulėjo, kai jam padavė... Skaitė jisai tuos brangius žodžius ir suprato, kad tai ne sapnas, kad ten toli toli vakariuos yra šalis jam brangi ir žmonės numylėti... Ataminė visa, ir jo kūne vėl gimė noras gyventi — bėgti iš to pragaro ten, kur Šventoja plaukia, kur gražios dainos skamba. Bet liga ilgai neleido, ilgai laikė į patalą prirakinus, ir baisi giltinė nekartą žiūrėjo jam akysna. Ir, galbūt, tik didis, naujai gimęs noras gyventi ir neapsakomai malonus gimtosios šalies ir mylimųjų paveikslai, kuriuos jisai dabar visados savo širdy nešiojo, pergalėjo ligą... Pasitaisė... Daug dar vargo matė, bet išrašytieji jo širdy paveikslai nebešdilo. Tų paveikslų vedamas ir dabar savon pastogėn skuba, graibiau norėdamas tuos paveikslus išvysti...

Keleivis atsistojo, užsimetė ant pečių maišelį ir tvirtais žinksniais ėjo toliau.

---

[38] *ūgdžia* — ugdo. [przypis edytorski]
[39] *vaitojimai* — aimanos, dejonės. [przypis edytorski]
[40] *ligonbutis* — keliaujamoji, lauko ligoninė. [przypis edytorski]

— Juk šendiej[41] pirmoja Velykų diena — tarė sau vienas — džiaugias žmonės; tik Marytei su vaikais be manęs skurdu. Ir dovanų jiems neturiu jokių: grįžtu silpnas, apipešiotas. Užtat Marytė galės mane šendiej kiaušiniais pamylėti...

Bet netikėtai taip jam širdį susopėjo[42], kad net ranka už krūtinės nusitvėrė.

— Kas čia man? — paklausė išsigandęs, jausdamas, kad jį visą prakaitas išpylė — ko aš dabar taip išsigandau? Juk nieko bloga neatsitiko... Marytė su vaikais, turbūt, sveika, gyva... O kas, jeigu?!... — Ve, ne... Negali būti...

Apsistojo, norėdamas kvapą atgauti. Kažin kodėl jam galvon atėjo antrasis Marytės laiškas. Nebe toks buvo, ne; nebebuvo jame to atvirumo, tų jausmų, kaip pirma... Kažin ko trūko. O daugiau visai nuo jos žinelės nepaėmė... Gal kely laiškai sužuvo... Bet kodėl tik dabar abejojimas jį krimsti pradėjo, kodėl taip omai jam susopėjo širdį?... Kodėl?...

Abejojimo kankinamas, kone tekinas[43] pasileido miestelin.

II

Grįžimas namo

Jau visai sutemo, kai priėjo į savo namus. Prie kiemo vartelių gulėjo didelis margas šuo. Pamatęs ateinantį žmogų, jisai išsižiojo jau loti, bet staiga atsikėlė ir inkšdamas[44] iš džiaugsmo ir linksmai sukdamas uodegą puolė į keleivį ir ėmė aplink jį šokinėti, norėdamas savo snukiu jo veidą pasiekti.

— Geras Razbonas, geras: pažino mane — maloniai tarė keleivis, glostydamas šunes galvą, ir įėjo kieman.

Niekas daugiau jo nepatiko, nepastebėjo pareinant. Namuos buvo tylu, nors pirkaitėje degė žiburys.

— Nejaugi svečiai? — tarė sau keleivis, pamatęs šviesą — o mažir sesuo Uliutė atėjo apsilankyti? ..

Jisai visas nurimo, pradžiugo.

— Įeisiu nepastebėtas, tai bus juoko! — atėjo jam galvon linksma mintis. Ir jisai įėjo priemenėn tyliai, nesubrazdėjęs. Jau nusitvėrė klingę[45] ir norėjo atadaryti pirkaitės duris, kaip žodžiai, kuriuos iš vidaus išgirdo, suspaudė jo krūtinėj kvapą, ir jisai, kaip įbestas, sustojo ant vietos[46].....

Namuose, Jaunas vyras, Jauna moteris

Pirkaitėje stalas buvo baltai užtiestas, valgymais apkrautas: ragaišio[47] raikyto, sviesto ir kiaušinių, butelis vyno stovėjo. Užu stalo sėdėjo susiglaudusiu vyras ir moteris. Jisai buvo nedidelio ūgio, šviesių plaukų, reta barzdele ir sargybinio rūbais su blizgančioms sagutėmis apsivilkęs; jinai — jauna, gražaus veido moteriškė, skara ant pečių apsisiautus...

— Ko tu, *Marusia*, nuo manęs nori? — kalbėjo sargybinis, ne lietuviškai pratęsdamas žodžius: — juk aš tave myliu.

— Taip, myli... O man kas bus, kai Antanas pareis namo? — atsakė moteriškė.

— Kur jisai bepareis: jo ir kaulai supuvo...

— O tu paimsi mane, jeigu Antanas numirė? — glauzdamos į sargybinį klausė moteriškė.

— Kam? Ar mudviem taip negerai? Juk aš pas tave visados ateinu... Jeigu Antanas pagrįžtų, tu pas mane galėsi ateiti.

— Matau: tu manęs nemyli... — ėmė raudoti moteriškė.

— *Marusia*, neraudok — ramino sargybinis, bučiuodamas jos veidą.

Kažin ko abu atsigręžė į duris ir akies mirksniu pašoko nuo suolelio. Duryse stovėjo aukštas pajuodavęs žmogus su maišeliu ant pečių ir visas drebėjo...

— Antanas!... — suriko nesavu balsu, moteriškė pabalus, kaip drobė.

— Marytė!... — prašnibždėjo sukandęs dantis pajuodavęs žmogus ir, kaip erelis, puolė į juodu.

— Maciukas!? — sušuko jisai, pažinęs iš arti sargybinį — a, tu, gyvate, mano namus griauni, laimę ardai?...

---

[41] *šendiej* — šiandien. [przypis edytorski]
[42] *susopėjo* — suskaudo. [przypis edytorski]
[43] *tekinas* — bėgte. [przypis edytorski]
[44] *inkšti* — tyliai cypti. [przypis edytorski]
[45] *klingė* — senovinė durų rankena. [przypis edytorski]
[46] *ant vietos* — vietoje. [przypis edytorski]
[47] *ragaišis* — rupių miežinių ar kvietinių miltų duona. [przypis edytorski]

Išaugo jų akyse, kaip milžinas. Nutvėrė sargybinį už krūtinės ir taip į sieną primygo, kad tam net kaulai sutreškėjo.

— Leisk tu, velne... — sudejavo sargybinis rusiškai.

Antanas pakėlė jį viena ranka nuo žemės ir paspyręs koja numetė į pačias duris, — net tasai , žnektelėjo[48]...

— Palauk tu, velne, atmokėsiu aš tau... Pasodinsiu šaltojon — grasė[49] sargybinis, šluostydamas iš nosies kraują, ir parodęs kumštį norėjo sprukti pro duris.

Kaip vanagas, nutvėrė Antanas jį vėl ir baisiai ėmė mušti jo galvą į sieną.. .

— Dar tu mane baidysi? ... Te tau... Te tau, žmogžudy!...

Sargybinis pradėjo kriokti... Antanas ištempė jį laukan ir išmetė pro vartelius iš kiemo.

Sugrįžęs pirkaitėn atsisėdo ir pasirėmęs stalo žiūrėjo į savo pačią[50]. Taip visas drebėjo, kad stalas po juo šokinėjo...

— Tai tu, Maryt, taip mane ataminei — tarė dusliu balsu Antanas — jautė mano širdis, seniai jautė, tik patsai to nepastebėjau.... Su burloku[51] susidėjai... Liežuvis ir blizgučiai patiko... Matai, tavo vyras pajuodavęs ir nuvargęs, gal nebepagrįš...

Sukliko moteriškė ir puolus ant kelių apkabino vyro kojas: „Antaniuk, Antaniuk, atleisk man, už miršk visa!... Jisai mane privertė... Dievuliau mano, Dievuliau, ką aš padariau, ką padariau!..."

— Šalin!... — suriko Antanas, stumdams pačią.

Bet matydamas ją silpną, viduasly sukniupusią, ir jisai staiga savo širdy pajuto ne tai gėdą, ne tai gailestį.

— Ant tavęs aš nepykstu — tarė jisai tyliai, į ją nežiūrėdamas — galiu tau visa atleisti, bet užmiršti.. O! Užmiršti — niekados...

Tuo tarpu kažin kas pravėrė pirkaitės duris, ir jose pasirodė dvi mažos vaikų galvelės: žiūrėjo jiedvi vidun išplėstoms akyloms akelėmis. Nematoma ranka perkėlė abu vaiku per slenkstį pirkaitėn ir vėl uždarė duris.

— Sūneliai, mano brangus sūneliai — tarė susigraudinęs Antanas, į juos puldamas. Vaikai išsigandę žiūrėjo į nepažįstamą žmogų ir traukės nuo jo.

— Joniuk, Antaniuk — kalbino juos tėvas — argi nepažįstate manęs? Aš jūsų tėvelis ir myliu jumus. Aikit čia — nupirksiu jums saldumynų ir po arkliuką gražų.

Vaikai vis dar bailiai, tartum netikėdami jo žodžiais, žiūrėjo į tėvą.

— Norit turėt po arkliuką? — klausė tėvas.

— Noliu... — tarė abu kartu...

Prisikalbinęs, pasisodino vieną ant vieno, kitą ant kito kelio, ir glostė, bučiavo juodu.

— Tai aš jum nupirksiu rytoj po arkliuką, o dabar duosiu kiškio ragaišio...

— Kiškio? — klausė vaikai, sekdami nustebusioms akimią.

— Aa. Kiškio — atsakė Antanas.

Atrišo maišelį ir, išėmęs ištenai juodos kareivių duonos plutelę, perlaužė ją per pusę ir padavė abiem.

— Nors juodas ragaišis, bet gardus — gyrė tėvas.

— Iš kur, tėveliuk, gavai? — paklausė vyresnysis.

— Egi ėjau per mišką, žiūriu: tupi kiškelis po egle ir ragaišį kepa. Padėk, Dieve – sakau. Dėkui, dėkui – sako kiškelis, prašom padėti. Na, tai ir davė ragaišio...

Vaikai iškėtę akis klausė.

— O mes lėlytę turim — pasigyrė mažasis.

— Kur? — paklausė tėvas.

— Tenai — parodė pro duris vaikas.

— Bobutė broliuką mažutį mums atanešė... Karoliuką — tarė vyresnysis.

— A!... — sudejavo atsimainiusiu balsu Antanas ir pametęs vaikus, kaip galvon trenktas, išbėgo pro duris... Pirkioje greitai sukliko, sukeikė vyro balsas ir Antanas, kaip pablūdęs, įbėgo atgal pirkaitėn, nutvėrė pačią už plaukų ir parmetė ją ant žemės.

---

[48] *žnektelėti* — atsitrenkti nukritus. [przypis edytorski]

[49] *grasė* — grasino. [przypis edytorski]

[50] *pačią* — žmoną. [przypis edytorski]

[51] *burlokas* — burliokas, sentikis rusas Lietuvoje. [przypis edytorski]

— Kieno tasai kūdikis? — šaukė nesavu balsu — a, tu, ragana!... Nuo Maciuko gavai!?...

— Aaa!... — vaitojo susiėmęs galvą Antanas, sukos kaip kaitulio po pirkaitę ir spardė kojom ravo pačią.

— Tėveliuk, tėveliuk, nemušk motinytės! — rėkė laibais balseliais apsiašarojęs vaikai.

Kaip pakirstas, pargriuvo ant suolo ir kriokė, raitės, plaukus nuo galvos draskydamas. Paskum prisitraukė į stalą ir, atsirėmęs, bepročio akim žiūrėjo aplinkui... Vaikai, prisiglaudę į motiną, tyliai kniukčiojo...

Vyras, Moteris, Jausmai

— Taip padaryti!... Užmiršti vyrą, vaikus.. Sugriauti gyvenimą, laimę suardyti... Gal gi ir tu dabar laiminga? ... Kam už manęs ėjai? Juk aš tavęs nespyriau, neprikalbinėjau: liuosai[52] galėjai išsirinkti kitą, geresnį. Bet tu tik mano turtų norėjai, o aš to nemačiau, aklai tave mylėjau... Ten, toli nuo tavęs, tarp šalčių ir bado, tarp visų karo baisenybių, kada amžinai akysna giltinė žiurėjo, kada baloj ar purvynėj gulint stingo visi sąnariai, tavo paveikslas, toks malonus, šildė mano kūną sunokusį, gaivino širdį krūtinėj... Ir skubėjau tą paveikslą pamatyti, į savo krūtinę priglausti... Juk buvo valandų, saldžių, malonių, kada, regėjos, nieko mudviem netrūko, kada ir tu mane mylėjai... O dabar: visa sugriauta, purvan suminta... Nesuprantu, nieko nebesuprantu... Nejaugi tas, kas buvo, sapnas nebesugrąžinamas? ... Taip, nebesugrąžinamas... Jeigu būčiau ten, toli numiręs, tu sau viena būtum gyvenus, nes tasai burlokas vistiek tavęs būtų neėmęs. Bet dabar... Pasakyk, kaip dabar reiks gyventi?... Juk ir aš dar jaunas, laimės trokštu... Kas daryti? kas daryti!?... Vieną tik žinau: užmušiu tą šunį, kur pataikinęs. Jisai pasalomis man laimę atėmė, aš jam gyvybę atimsiu...

Staiga ant kiemo sulojo šuo. Priemenėj pasigirdo drūti[53] vyrų balsai, ir pirkaitėn sugriuvo sargybinių gauja su urėdininku priešaky. Visi buvo įgėrę.

— Štai tas norėjo mane užmušti! — šaukė tarp durų Maciukas, rodydamas į Antaną — jisai ir carą keikė, jo vardą įžeidė!

Antanas savo akim netikėjo...

— Meluoji! — suriko nesavu balsu, pašokdamas nuo vietos — meluoji! Aš už carą kraują liejau! O tu!... Užmušiu!!...

Sargybiniai, Antano išvedimas

Ir kaip liūtas puolė į Mociuką. Tik sargybiniai paspėjo jį atstumti. Tada nutvėrė nuo suolo kočėlą[54] ir iš visos galios paleido į duris. Kočėlas apsisuko kelius kartus ore ir pataikino uredninkui nosin: tasai visas krauju apsipylė.

— Imkit tą galvažūdį! — sušuko uredninkas, dejuodamas iš sopulio.

— Nepasiduosiu! — rėkė Antanas, purtindamas nuo savęs sargybinius — jisai mano gyvenimą suardė...

— Samuli, ir tu su jais kartu?! — nustebo, pamatęs tarp sargybinių savo kaimyną su blizgančiomis sagutėmis — bijok Dievo budeliams tarnauti!...

Samulis susigėdęs nusisuko...

Sunkiai primuštą Antaną pavertė ant žemės ir surišo užpakaly rankas.

Jo pati, su vaikais kertelėj sukniupusi, gailiai raudojo.

— Neraudok, Marusia — tarė Maciukas, padėjęs ant jos peties ranką — dabar jisai tau nieko nebepadarys... Visa bus gerai.

— Stumk nuo savęs tą šunį, stumk! — dejavo Antanas, vyniodamasis po žemę.

— Gali sau loti — juokėsi Maciukas — nebebijau tavęs.

Antaną pastatė stačią...

— Su diev, Maryt — atsisveikino iš namų vedamas — būk laiminga su tuo savo... Vaikeliai mano, vaikeliai!

Ant kiemo linksmai į jį puolė Ražbonas. Uredininkas sudavė batu šuniui — ir šisai inkšdamas, paspaudęs uodegą, nubėgo šalin. Atsitūpė prie tvoros ir gailiai, liūdnai tris kartus sustaugė.

Antaną nusivedė...

J. B-nas

[52] *liuosai* — lengvai, be jokių sunkumų. [przypis edytorski]
[53] *drūtas* — žemas, storas (apie balsą). [przypis edytorski]
[54] *kočėlas* — apvalus įrankis kočioti, riesti, ridinis. [przypis edytorski]

Rozalimas

17. VII. 1906

Brisiaus galas

Šaly dienadaržio durų ant didžiulės spalių krūvos guli senas Brisius — žilas, apžabalęs[55]. Matyti, jisai dar mato, bet tik kaip per dūmus ir savo žmogaus labai dažnai nebepažįsta. Sunki senatvė ir jam: visų užmirštas, apleistas. Patsai gerai jaučia, kad mažai kam bereikalingas. Bet, kiek galėdamas, rūpinas dar būti naudingu. Nors nebeprigirdi, o sunkios blakstienos amžinai merkia jo traškanotas akis, tačiau vaiko nuo savęs snaudulį ir klausos. Beklausydamas apsnūsta... Ir girdi per miegą. Šlama netoli, tartum eina kas svetimas... Sunkiai kelias senas Brisius iš guolio ir loja užkimusiu mieguistu balsu. Vargšas, Senas šuo

A tu, žabali, ar nenustosi!... Savo žmogaus nemato — girdi jisai pažįstamą balsą.

Susigėdęs šiepia bedantį snukį, inkščia[56] gailiai, tartum atsiprašydamas, ir paspaudęs uodegą vėl susiriečia guoly...

Jau nebe kartą Brisiu pajautos apgauna, jam gėdą padaro. Dažnai troboj, viduasly gulėdamas, sapnuoja jisai vagį ar vilką, kuriuos jaunas būdamas kadai vijo, ir jam pradeda regėtis, kad tie priešininkai vėl dabar tyko: kelia jisai tada savo seną galvą nuo kojų ir, tartum ko išsigandęs, netikėtai suloja: am! am! Šuo, Senavė

Ir netikėtai, vagies vietoj, girdi tik iš visų pusių iškalbinėjimo balsus: „A tai, žilis! Visai iškvaišo".

Nebežinodamas, kur dėtis iš gėdos, kelias jisai iš viduaslio ir paspaudęs uodegą lenda pasuolin[57].

Kur velkies eik oran[58]! — šaukia ant jo.

Ir Brisius, nuliūdęs, dūlina[59] pro duris.

Dabar jisai bijo trobon ir beeiti. Verčiau jau ant spalių[60] gulėti: vis mažiau kitiems po kojom maišyties. Teisybė, troboj labai gera, pastalėj gulėti šilta. Bet kaulų graužti vistiek jau nebegali, o nuo musių ir tenai sunku senam apsiginti. Ir čenai, jo senatvės pasigailėję, atneša jam kartais kruopų geldelėj palakti; o ne — tai išalkęs eina pašalėmis tokio maisto ieškotų, į kurį seniau ir žiūrėt nežiūrėjo. Taip ir skursta senatvėj...

O juk buvo jaunas ir jisai, stiprus ir visų branginamas. Tada apsigint nuo žmonių negalėjo. Su juo vaikai žaidė, jį račiukus įsikinkę važinėjo: nepyko ant jų Brisius, kad ir kartais visai bereikalo jam skaudžiai suduodavo — žinojo, kad mažas ir silpnas ir maža dar teišmano. Jį troboj kiekvienas į save šaukė ir duona penėjo, medžioti su savim vedės. Užstovas[61] ir varškės jam negailėjo, bet tik nuo jo namo nebėgtų, galvijus dabotų. O kiek da, jau senas būdamas, juokų piemenims pridarydavo! Užmes jie, būdavo, ant Brisiaus galvos čerkasėlį ir turi, o vienam pasislėpti liepia; paskum paleidžia Brisiu iieškoti. Ir visados surasdavo, nors tasai už pusvarsčio, aukščiausioj eglės viršūnėj būtų pasislėpęs. Susekdavo jo pėdsakas, apuostydavo medį ir, pakėlęs aukštyn snukį, imdavo loti. Neidavo, kolai tasai nenulips. Pamatęs nulipantį, nesitverdavo iš džiaugsmo, šokinėdavo inkšdamas aplinkui ir, sugrįžęs į piemenis, iškišęs liežuvį žiūrėdavo tai į juos, tai į krepšelius: žinojo, kad iš tenai būtinai gaus mėsos kruopėlę ar duonos plutelę. Tačiau ir piemenys jį užmiršo... Šuo, Jaunystė

Guli senas Brisius ant spalių ir sapnuoja. Mato jisai per miegą antis, kurias jo šeimininkas šaudo, o jisai iš vandens neša. Ir taip tų ančių daug, tokios jos riebios! Pramerkia Šeimininkas, Šuo, Pamiškė

[55] *apžabalęs* — netekęs regėjimo, apakęs. [przypis edytorski]
[56] *inkščia* — tyliai cypi. [przypis edytorski]
[57] *pasuolin* — po suolu. [przypis edytorski]
[58] *oran* — laukan, į lauką. [przypis edytorski]
[59] *dūlinti* — pamažu eiti. [przypis edytorski]
[60] *spalis* — minant atsiskiriantis nuo pluošto linų sumedėjusio stiebo šapelis. [przypis edytorski]
[61] *Užstovas* — vyresnysis piemuo, kerdžius. [przypis edytorski]

Brisius akis ir saldžiai žiovauja, jas atsimindamas. Bet kaip gi jisai stebisi, iš tiesų priešais savo šeimininką su šaudykle už pečių pamatęs. Savo akim nenori tikėti: turbūt ir jį sapnuoja...

Bet aiškiai girdi, kaip tasai šaukia: „Sa, Brisiau, sa!"

Tai turbūt iš jo, seno, juokias? Kam?

— Sa, Brisiau, sa! — vadina šeimininkas.

Brisius šiepia snuki, tartum norėdamas šyptelėti, bet tik kažin kaip gailiai inkščia...

— Sa, Brisiau, sa!...

Jisai nenorom atsikelia nuo spalių ir seka paskum, ne taip, kaip pirma — jaunas ir linksmas — bet paspaudęs uodegą ir nuliūdęs, kaip koksai kaltininkas.

Šeimininkas eina už klojimo laukan ir atsigręždamas vis šaukia: „sa, Brisiau, sa!"

Pamiškėj sustoja. Brisius inkščia bailiai ir žiūri į žmogų, tartum klaupdamas, kam čenai jį atavedė. Mato, kaip tasai nusiima nuo pečių šaudyklę, atsitolina nuo jo keletu žinksnių ir pradeda į jį taikinti[62]... Pamiškė, Šuo, Taikinys

Negali būti?! Brisius netiki. Tai tik pasijuokti į iš jo nori. Bet kam taip baisiai iš seno juoktis? Kam? Juk jisai nekaltas.. Brisius nori pasigerinti, , sumojuoti nodega, bet iš bailės tupiasi ant paskutinių kojų ir per jo snukį riedą gailios karčios ašaros... Šeimininkas, Šuo, Šūvis

Staiga ugnis ir baisus trenksmas — ir jisai griūva, sopulio pervertas. Pramerkęs akis tik spėja pamatyti, kaip nuo jo tekinom bėga žmogus, turėdamas rankoj šaudyklę...

Gal ir suprato Brisius, kodėl tasai žmogus jį užumušė; tik nebegalėjo suprasti, kodėl tekinom nuo jo pabėgo; juk jisai, mirdamas, tik kojas norėjo jam paskutinį kartą palaižyti...

Kaunas — Kačergynė

J. B-nas

2b. VIII 1906

[62] *taikinti* — taikyti. [przypis edytorski]

Wszystkie zasoby Wolnych Lektur możesz swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać pod warunkiem zachowania warunków licencji i zgodnie z Zasadami wykorzystania Wolnych Lektur.
Ten utwór jest w domenie publicznej.
Wszystkie materiały dodatkowe (przypisy, motywy literackie) są udostępnione na Licencji Wolnej Sztuki 1.3.
Fundacja Wolne Lektury zastrzega sobie prawa do wydania krytycznego zgodnie z art. Art.99(2) Ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych. Wykorzystując zasoby z Wolnych Lektur, należy pamiętać o zapisach licencji oraz zasadach, które spisaliśmy w Zasadach wykorzystania Wolnych Lektur. Zapoznaj się z nimi, zanim udostępnisz dalej nasze książki.

E-book można pobrać ze strony: http://wolnelektury.pl/katalog/lektura/biliunas-ivairus-apsakymeliai

Tekst opracowany na podstawie: Jonas Biliūnas, współprac. Otto von Mauderode, Įvairųs apsakymėliai, [Vilnius], „Aušros" išleidimas, [1906].

Wydawca: Fundacja Nowoczesna Polska

Utwór powstał w ramach konkursu "Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2013", realizowanego za pośrednictwem MSZ RP w roku 2013. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach praw oraz o konkursie "Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2013". Publikacja wyraża jedynie poglądy autora i nie może byc utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP. Publikacija parengta įgyvendinant projektą „Wolne Lektury" (http://wolnelektury.pl). Skaitmeninė reprodukcija padaryta Fondo „Nowoczesna Polska"/Lietuvos kultūros paveldo — virtualioje erdvėje (http://www.epaveldas.lt), pasitelkiant egzempliorių iš bibliotekos kolekcijos. Veikalas sukurtas konkurso, įgyvendinamo 2013 m. bendradarbiaujant su Lenkijos Respublikos Užsienio reikalų ministerija — „Bendradarbiavimas viešosios diplomatijos srityje 2013" („Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2013") ribose. Leidžiama laisvai naudoti veikalą, su sąlyga, jog bus išsaugota aukščiau pateikta informacija, taip pat informacija apie taikomą licenciją, teisės turėtojus bei konkursą. Publikacija išreiškia tik autoriaus pažiūras, todėl negali būti tapatinama su oficialiomis Lenkijos Respublikos Užsienio reikalų ministerijos pažiūromis.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Marta Niedziałkowska, Monika Bogdziewicz, Otto von Mauderode, Paulina Choromańska.

ISBN 978-83-288-0080-9

Wesprzyj Wolne Lektury!
Wolne Lektury to projekt fundacji Wolne Lektury – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.
Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?
Przekaż 1,5% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Wolne Lektury, KRS 0000070056.
Wspieraj Wolne Lektury i pomóż nam rozwijać bibliotekę.
Przekaż darowiznę na konto: szczegóły na stronie Fundacji.